

2021 – DOSARELE PATRIMONIULUI (LXXI): primul cult!

- memorial sau funerar?- este cimitirul o instituție socio-culturală? – argument.

De ce cimitirul? - dacă vrei să cunoști satul ...!

cimitirul instituție socio-culturală?
Dosarele patrimoniului (XCIII)

2021

Valoarea liturgică și culturală a cimitirelor!

memorial sau funerar?
coloana infinitului

Stâlpi funerari

Cimitirul din Loman

Dacă vrei să cunoști satul, mergi și-n progadia bisericii!
Câte cimitire sibiene s-au desființat?
Felix, qui potuit rerum cognoscere causas!

kopjafa
pomi de mormânt

Fericit, este cel care a putut să cunoască cauzele lucrurilor!
Coloana recunoștinței fără sfârșit!

Sunt comunități care își venerază strămoșii, ce cred că sfinții sunt mijlocitori cu Dumnezeu și consideră că decedații din familie au o existență continuă și pot influența norocul celor în viață. Poetul latin Vergiliu (70-19 î.Hr) afirma: „Felix, qui potuit rerum cognoscere causas” - „Fericit, este cel care a putut să cunoască cauzele lucrurilor”. A doua parte a frazei - „Rerum cognoscere causas” – a fost adoptată (motto) de multe instituții celebre: „London School of Economics”, „The University of Sheffield”, Colegiul Militar Regal de Știință, ziarul german „Der Tagesspiegel” și chiar de „Colegiul Național de Apărare” al României. Realizând „coloana infinitului” (inaugurată la 27 octombrie 1938), Constantin Brâncuși a stilizat vechile coloane funerare tradiționale. Denumirea originală a coloanei a fost „Coloana recunoștinței fără sfârșit”, dedicând celebra sculptură soldaților români căzuți în 1916, în luptele de pe malul Jiului. Chiar marele sculptor numea realizarea „un proiect de coloană, care mărită, ar putea sprijini bolta cerească”, făcând astfel celebru mitul religiilor arhaice (numite uneori “primitive”!). În urmă cu mii de ani, oamenii își explicau lumea și existența - ca și cei de astăzi - la nivelul cunoștințelor epocii, astdel născându-se marile mituri cosmogonice și religii arhaice. Stâlpii funerari - ce se regăsesc abandonăți în multe cimitire (chiar în jud. Sibiu), fiind conservați în Muzeul Etnografic H. Pál Cernat (Covasna) - sunt reprezentări ale vechilor stâlpi totemici (cu rol multiplu, inclusiv decorativ) - având scopul de a marca locul înmormântării.

Lucrarea „Cimitirul spațiului rural sud-transilvănean (secolele XVIII-XX) - printre puținele lucrări în domeniu, a apărut la editura ASTRA-Museum (2014), cercetătoarea Lia

Gangolea prefațându-o cu un „**Argument. De ce cimitirul?**”. Reproducem un pasaj: «**Cimitirul este asimilat primului cult pe care l-a cunoscut umanitatea, al strămoșilor, având ca principală funcție comemorarea celor dispăruți.** Ca perimetru cultural funcțional are o tradiție de secole, ritualul de înhumare - expresie concretă a unei atitudini religioase - prevalând asupra celui de incinerare, încă de la mijlocul primului mileniu. Pus sub semnul consacării odată cu întemeierea, locul îngropătoarei din vatra sau hotarul așezării, chiar părăsit, rămâne inalienabil, păstrându-se în memoria colectivității, generații de-a rândul (notă: se spune în sate: „*nu-i bine să-ți faci casă ori să pui bucate unde-o fost cimitiru, că n-ai hodină-acolo și-i mare păcat ...*” „*Pământul (...) este, în toate ariile mitologice (...) o divinitate duală (...) dă și ia*” (notă: Victor Kernbach, „*Miturile esențiale*”, București, Editura Univers Enciclopedic, 1996). **Țărâna din care omul a fost modelat, conform religiei creștine, îl va primi și după dispariție, ocrotindu-l.** Prin intermediul multiplelor imagini ale intimității, moartea se eufemizează. Cimitirul preia rolul matern al gliei, iar mormântul, prin reducere, asemeni casei locuite în timpul vieții, se constituie ca un locaș al siguranței și odihnei.

Prezența gropii este marcată printr-un semn funerar, prin identificarea mormântului încercându-se contrabalansarea pierderii de statut a celui trecut în altă lume. (...) **Dacă vrei să cunoști satul, mergi și-n progadia bisericii ...**».

Puțini sibieni mai cunosc odiseea cimitirelor sibiene! Înainte de fondarea cimitirului comunal Sibiu (1907), a început treptat desființarea unor cimitire (după model european); primele au fost cele din centrul istoric: vechea necropolă din Piața Huet și cimitirul din str. Azilului. Din lucrarea librarului-tipograf Martin Hochmeister „**Sibiu – 1790. Primul ghid turistic din România**” (trad. Victor Coroianu, Cluj-Napoca, 2006), aflăm că (în 1790) existau multe cimitire, majoritatea desființate în secolul XX:

- „**cimitirul săracilor**”- vechi cimitir catolic situat peste râul Cibin (pe actuala str. Reconstrucției); cimitirul a fost cedat comunității greco-catolicilor, în 1945; ulterior, cimitirul a fost dezafectat, locul fiind cunoscut azi și ca „Parcul Morților”;

- **cimitirul evanghelic** - vechiul cimitir al cetății, cunoscut și ca “cimitirul ciomaților” aflat „în fața Porții Teatrului (fiind cimitirul pe locul căruia s-a construit Spitalul Județean); puține lespezi au fost recuperate din vechiul cimitir, acestea fiind în custodie la Muzeul Național Brukenthal, în „Lapidariu”;

- **cimitirul pentru orfanii catolici** situat în apropierea „Orfelinatlui din Theresianum” (în apropierea râului Cibin, alături de așezământul și de biserica romano-catolică „Vizita Mariei la Elisabeta”);

- două cimitire: ortodox și greco-catolic existau pe str. Înfrățirii (până în 1907), în acestea erau înmormântați decedații celor două religii, cimitirele fiind transformate în parc (sursa: pr. dr. Ioan Chioaru, *Biserica din Maierii Sibiului*, 1993);

- un cimitir militar situat pe str. Cristianului, în prezent parc;

Cele două vechi comune - Gușterița și Turnișorul (azi cartiere ale orașului, din 1950) - au reușit să-și conserve cimitirele, acestea fiind îngrijite de bisericile parohiale (2 evanghelice și 2 ortodoxe), fiind printre puținele mărturii ale istoriei celor două localități. Au mai fost salvate

cimitirul „**valahilor**” - cimitirul bisericii „**din Groapă**” – „**PANTEONUL ORTODOX**” al Sibiului), cimitirul Bisericii „**dintre Brazi**” - „**PANTEONUL GRECO-CATOLIC**” al Sibiului - dar și primul cimitir evreiesc al orașului (fondat la 1855, în Lazaret). Acestea sunt singurele cimitire istorice, mai mult sau mai puțin conservate ale comunității sibiene!

O trecere în revistă a reperelor istorice este necesară. Până la mijlocul sec. al XVIII-lea, marile personalități sibiene au fost înhumate în interiorul bisericii, dovada fiind pietrele de mormânt aflate în „**FERULA**” catedralei evanghelice. Galeria de 67 de lespezi funerare - unul din punctele de mare atracție ale bisericii - este „**PANTEONUL CULTURAL SĂSESC**”. Împărăteasa Maria Theresia a interzis practica înhumărilor în biserică, excepția fiind înmormântarea baronului Samuel von Brukenthal (îngropat în dreptul amvonului, † 1803). În imperiul austriac, în 1788, primul statut al cimitirelor publice a fost legiferat de împăratul Iosif al II-lea. În 1854, printr-un „Buletin al Guberniului Provincial pentru Marele Principat Transilvania” (1854) se precizau reglementări ale cadrului juridico-administrativ pentru modernizarea cimitirelor, impunând cimitirul ca „**instituție socio-culturală**”, considerându-se că „tratarea corespunzătoare a cadavrului” și a „locului de îngropăciune” este un act de civilizație (respectându-se tradiția cultului morților și a „locului de veci”) și de „**grijă față de sănătatea viilor**”. Pentru prima dată se garanta dreptul de proprietate asupra „locului de veci” și se asigura un statut „**profesioniștilor morții**”, cimitirul fiind localizat la marginea orașelor, putându-se construi capele și „camere pentru depozitarea și privegherea celor care au decedat ca urmare a unei boli contagioase”, etc.). **Se pot marca locurile vechilor cimitire, ca locuri memoriale?**

Putem face distincția dintre **MEMORIAL** și **FUNERAR**? Vă invităm să vizitați - după 1 decembrie - expoziția foto-documentară „**Descoperiți comorile Sibiului**”, amenajată permanent în Cimitirul Municipal Sibiu (capela din stânga), prin proiectul „**Parcul Memorial și multicultural Dumbrava Sibiului**”, cofinanțat de Consiliu Local și Primăria Municipiului Sibiu, prin agenda culturală 2021.

(va urma)

Marius HALMAGHI

Sursa online:

<https://www.tribuna.ro/stiri/cultura/2021-dosarele-patrimoniului-xciii-primul-cult-memorial-sau-funerar-este-cimitirul-o-institutie-socio-culturala-argument-de-ce-cimitirul-daca-vrei-sa-cunosti-satul-161453.html>

În: Tribuna, 18 noiembrie 2021